

## הלכות גולה ונגבה

שהרי<sup>139</sup> הוא חייב להחזיר להם דרך הראשונה<sup>138</sup> אפילו השנייה היא טובה וישרה מהראשונה<sup>139</sup> מפני שאינו יכול להחליף עם הרבים שלא מדעת כולם כי שמא יש מי שחפצים בראשונה מפני שהיא קרובה להם יותר מהשנייה<sup>139</sup> אף על פי כן אסור לקלקל השנייה<sup>139</sup> שכבר זכו בה רבים<sup>139</sup> ואף על פי שהחזיר אינו זוכה בענין כוה"ק רבים וכו' הואיל והחזיקו בה מתחלה מדעתו וישרתו:

לך מי שנוכרתי<sup>140</sup> שנגב מאחד משנים ואינו יודע מאיזה מהם ובא לצאת ידי שמים ישלם לזה ולזה<sup>141</sup> אבל אם לזה מאחד משנים ואינו יודע מאיזה מהם מניח לפניו ומסתלק<sup>142</sup>.

ואם לזה או נגב מאחד מהם ואינו יודע אם החזיר לו ובא לצאת ידי שמים יחזור וישלם<sup>143</sup> אבל אם אינו יודע אם לזה או נגב פטור אף לצאת ידי שמים<sup>144</sup> ואם הלה תובעו ברי שלוה ממנו חייב לצאת ידי שמים<sup>145</sup> וכן בכל כיוצא בזה:

## הלכות נזקי ממונ

דיני נזקי ממונ ובו כ"ה סעיפים:

**א** אסור להזיק ממונ חברו<sup>1</sup> אפילו על דעת לשלם<sup>2</sup> כמו שאסור לגנוב ולגזול על מנת לשלם<sup>3</sup>.

ואפילו לגרום נזק לחבירו<sup>4</sup> בין במעשה בין בדבור אסור כגון ראובן שמוכר סחורה לנכרי ובא שמעון ואמר לנכרי שאינה שוה כל כך<sup>5</sup> אף על פי שהאמת אתו אסור שהרי אונאת נכרי מותרת. וכן מי שרוצה לברוח שלא לשלם מה שחייב לנכרי (מפני שאין לו כדוי כל החוב) וחושש שמא יחבשוהו כדניהם) אסור לגלות להם והמגלה אף על פי שאינו נקרא מסור<sup>6</sup> שהרי לא גרם לו נזק אלא לשלם מה שחייב (על ידי מכירת נכרי אשתו או על ידי הלוואה מאחרים) מכל מקום רעה גדולה עשה<sup>7</sup> (ואף שהפקעת הלוואתם אסורה כשיש

**א** ש"ע ח"מ סי' שעה ס"א. וכו"ה לקמן סי"ד.  
**ב** רמב"ם הל' נזקי ממונ פ"ה ה"א. סח"ע סי' שעה ס"ק א. וראה גם לקמן ס"ג.  
**ג** לעיל הל' גולה ס"ב. וראה לק"ש ח"ל"ד ע' 52-53 ותקנית \*20, \*27.  
**ד** ב"ב כב, מע"ב רנב"ם שם. ונתבאר לקמן סי' או"ק. וראה חקרי הלכות ד' כה, ב.  
**ה** מהר"ם ח"ד ח"ב ב' בנימוקי (שבמקו ש"ת מהר"י גי"ל). הובא ברמ"א סי' שפ"ו ס"ג.  
**ו** כדלעיל הל' אונאת ס"א (כששעה מעצמו), וש"י.  
**ז** שלכן מותר להפקיע חובו אף שיש חילול השם, כדלקמן בסמך.  
**ח** שיתבאר דיני לקמן סי' או"ק.  
**ט** מהר"ם ח"ד ח"ב ב' בנימוקי (שבמקו ש"ת מהר"י גי"ל). הובא ברמ"א סי' שפ"ו ס"ב (ועיי' סי' כח סעיף ד בהגהה וסוף סעיף ג שם (שמותר להעיר לנכרי בערכאותיהם לחייב הישראלי, כשתחייב גם כדני ישראל בכשיש חילול השם, ובדלעיל הל' עירות ס"ג). וכן שכן הכא דאיכא תרווייהו). כ"מ רעה גדולה עשה.

**א** לכן היו מוחלים זו במעות. וראה אמרי יעקב אות ר.  
**ב** שעה ששם צ"מ, מע"ב. מור וש"ע סי' שעה.  
**ג** מור שם.  
**ד** רב איש בנימין ק, רמ"א ורשב"ם שם.  
**ה** מור וש"ע שם.  
**ו** גמרא שם ק, א.  
**ז** ראה מור וש"ע סי' קנב ס"ב.  
**ח** עיי' ש"ך סי' שעה סוף ס"ק ה (דהיינו שלא גזלו בפניו, ולכן אף שאינו תובעו עכשיו צריך לצאת ידי שמים. משא"כ כשגולו בפניו ואינו תובעו עכשיו).  
**ט** חשונה ונמרא ב"ח ד"ו, א. מור וש"ע סי' ששה ס"ב.  
**י** מור וש"ע סי' ע"ג. ש"ך שם ס"ק מו וס"ק יח.  
**יא** משנה ונמרא ב"ח ק"ח, א. מור וש"ע סי' עה ס"ג.  
**יב** רמ"א סי' ששה ס"ב.  
**יג** משנה ונמרא שם ורש"י ד"ה לצאת. מור וש"ע שם. רמ"א שם.  
**יד** גמרא שם. מור וש"ע שם ס"ב. וראה גם לעיל הל' הלוואה ס"א.

## הלבנות נזקי ממון

### קבא

חילול השם מכל מקום זה שאין לו אגוס הוא). וכל הגורם נזק לחבירו אפילו בענין שפמור מדיני אדם חייב בדיני שמים<sup>א</sup>:

**ב** ואפילו אם בא הנזק עליו אסור לסלקו מעליו אם על ידי זה יגרום שיבא על חבירו שאסור להציל עצמו אפילו בגרם נזק ממון חבירו<sup>ב</sup>. אבל קודם שבא הנזק עליו מותר לדחותו שלא יבא עליו אף על פי שעל ידי זה יבא על חבירו<sup>ג</sup>. כגון אמת המים הבאה לשמוף שדרו עד שלא נכנסה לשדהו מותר לגרור בפניה אף על פי שעל ידי זה היא שומפת שדה חבירו ומשגבנסה לשדהו אסור להוציאה בענין שתגיע לשדה חבירו שכיון שמוטל הנזק עליו אינו רשאי לסלקו מעליו ולהטילו על חבירו<sup>ד</sup>:

**ג** וכן חיל מלך שבא לעיר ובני העיר חייבים ליתן להם אכסניא אסור לאחד ליתן שכן לשר החיל לפטורו מליתן אכסניא כי על ידי זה יגרום נזק לישראל אחר<sup>ה</sup> (אלא אם כן (א) נתן לו עד שלא נכנס לעיר<sup>ו</sup>). וכן בכל שאר עניני מסים אסור למי שהייכים במס להשתדל אצל השר לפטורו אם על ידי זה יכבד על אחרים<sup>ז</sup> והעושה כן נקרא מסור<sup>ח</sup>:

**ד** וכן מלך או שר שמטיל איזה דבר על עשיר אחד או שנים ויש לישראל אחד כח בהיכל המלך והשר להשתדל לפוטרים אם הדבר ברור בודאי שאם יפטרם לאלו יטול על אחרים אינו רשאי להשתדל לפוטרים<sup>ט</sup>. והוא שהם אנשים ידועים למלך או השר ופרט אותם בגזרתו אבל אם לא פרט על אנשים ידועים אלא יצאה הגזירה מלפניו הטילו על שני אנשים בסתם הרי זה רשאי להשתדל על איזה איש או אנשים שרוצה שלא יהיו בכלל הגזירה אף שבודאי יכנסו אחרים תחתיהם<sup>י</sup> שכיון שלא פרט על אנשים אלו עדיין לא בא הנזק עליהם ורשאי לדחותו ממי שרוצה להצילו כמו שרשאי לדחותו מעל עצמו וכן כל כיוצא בזה:

**ה** אם ממון חבירו מוצק את ממון שלו ואי אפשר לו להציל שלו אלא בנוק ממון חבירו מותר ואינו צריך להיות ניוק מחבירו ולירד עמו לדין. ומכל מקום חייב למעט בנוק

### קונטרס אחרון

**(8)** עיין דרכי משה סי' [ק"ס"ג]<sup>א</sup> דלמסקנת מהר"ם<sup>ב</sup> אסור משום דאין שותף חולק כו'. אבל לפי הסלקא דעתך דמהר"ם דהאיסור רק משום נזק האחרים בסבתו<sup>ג</sup>, יש לחלק בין שר העיר<sup>ד</sup> לאכסנייא שיכולה לילך לעיר אחרת<sup>ה</sup>. וצ"ע:

<sup>א</sup> כדלעיל הל' גולה מה' ש"ג.  
<sup>ב</sup> יא בריהא ב"ק הל' ג. מע"ב רש"י שם ד"ה פמור.  
<sup>ג</sup> יב נמוקי יוסף סי' ב' (ה' ע"ב), בשם ירושלמי ב"ק פ"ג הל' א.  
<sup>ד</sup> יג נמוקי יוסף שם. דמ"א ט"ו שפח סוף ס' ב.  
<sup>ה</sup> יד ירושלמי שם. נמוקי יוסף שם.  
<sup>ו</sup> טו ירושלמי שם. נמוקי יוסף שם.  
<sup>ז</sup> טז ראה ק"א ס"א א (שפ"ב בע"ע). פתחי חושן הל' ניוקין

### צייונים לקונטרס אחרון

א ס"ק י (בטעם הדבר שאסור להשתדל אצל שר העיר לפטרו, כדלקמן בפנים בסוף הסעיף).  
ב בשו"ת (פראג) סי' קלד, הובא במרדכי ב"ק רמז קעז.  
ג שלא מרעת חבירו (הקהל משותפים בעניני מיסים ואינו יכולין להפריד זה מזה שלא מרעת הקהל).

פ"ב ס"ק מ (שכן משמע בתשב"ץ ח"ג סי' מו).  
זו תדכ"י ב"ק ר"נו קעז (בשם שו"ת מהר"ט מו"מברג פראג סי' קלד). דמ"א סי' קסג מ"ז, וש"ך מקמ"ז. ופעמי הדבר נבוארו בק"א ס"ק א.  
יח רמ"א שם. ויתבאר דיני לקצן מ"ז ואל"ף.  
יט ראה בסוף המעשה (שכ"ה לענין לדחותו מעל עצמו).  
כ ש"ך שם ס"ק יח, בשם שו"ת מהר"י בן לב ח"ב סי' מ. וראה פתחי חושן הל' ניוקין פ"ב ס"ק מ.

ד כמובא בפנים.  
ה ששםמקיל המס לאחר מכבוד על שאר תושבי העיר.  
ו שלכן עד שלא נכנס לעיר מותר ליתן שכר לשר החיל לפטורו מאכסניא.

חבירו כל מה שאפשר<sup>10</sup> ואם אפשר לו להציל שלו בלא נזק חבירו על ידי מורה חייב למורה ולהציל לצאת ידי שמים אף על פי שהוא בענין שפמור על נזק זה כדני אדם<sup>11</sup> כי זו מצות עשה למורה בגופו להציל ממון חבירו מהפסד ובכלל השבת אבדה היא כמו שנתבאר בהלכות מצאיה<sup>12</sup> ולפיכך<sup>13</sup> שור חבירו שעלה על גבי שורו להרגו לא ידחפנו מעליו אם אפשר לו לשמוט את שלו מתחתיו<sup>14</sup> וגם כששוממו ישממנו בנחת ולא בכח שיפול העליון<sup>15</sup> וכן בכל כיוצא בזה<sup>16</sup>;

ז אסור למסור ישראל ביד נכרי בין גופו בין ממונו<sup>17</sup> אפילו ממון קל<sup>18</sup> בין בדבור<sup>19</sup> להלשין עליו<sup>20</sup> או לגלות מצפנו אפילו אין הנכרי שואל אלא תבן בלבד אסור לומר שיש בבית ישראל פלוגי בין שמראה לו באצבע תבן של חבירו<sup>21</sup> וכל המוסר אין לו חלק לעולם הבא<sup>22</sup>.

ואפילו רשע ובעל עבדות אסור למסור לא גופו ולא ממונו<sup>23</sup> ואפילו הוא מוצר לו ומצער<sup>24</sup> תמיד<sup>25</sup> בדברים<sup>26</sup>. אבל אם מסרו מותר למסרו במקום שיש חשש שיחזור וימסרו<sup>27</sup> ואי אפשר להציל עצמו אלא אם כן ימסרו<sup>28</sup> (או שלא נפטר עדיין ממסירה הראשונה ואי אפשר לו להציל עצמו בענין אחר<sup>29</sup>).

וכן מי שרגיל להכות חברות ואי אפשר להציל ממנו אלא אם כן ימסרוהו מצוה על כל אדם למסרו לכבדים שיקחו ממונו<sup>30</sup> או שיקצצו ידו<sup>31</sup> שלא יוסף להכות עור. אבל מי שהכה חבירו באקראי אסור אפילו למוכה עצמו למוסרו<sup>32</sup> שאף על פי שאם עבר ומסר יש פוטמין כדניו אדם משום שאין אדם נתפס על צערו<sup>33</sup> מכל מקום לכתחלה אסור לדברי הכל ומסור גמור הוא<sup>34</sup>.

ואפילו ישראל אדם שאינו רוצה לבא לדניו ישראל אסור לקבול עליו לפני השר לכופו לעמוד לדניו ישראל עד שימול רשות מבית דין וכן לכופו על ידי נכרים לקיים פסק דין ישראל צריך רשות בית דין<sup>35</sup>;

---

**כא** ב"ק כח, א.  
**כב** ראה תוס' שם ד"ה משבר.  
**כג** סעיף לב. וראה גם לקמן הל' נזקי גו'ג' ס"ח.  
**כד** ראה אהלי שם ח"ג ע' קטו ואיך. אמרי עקב ביאורים ד"ה ולפיכך. נעם אליעזר ס"ח ח אות א.  
**כה** ב"ק שם. מור ס"ב שפג ס"ג.  
**כו** ראה סמ"ע שם ס"ק ו' (דאין צריך להקדים). אמרי עקב ביאורים שם.  
**כז** ראה רמ"א שם ס"ב.  
**כח** רמב"ם הל' חובל ומזיק פ"ח ה"ט. מור וש"ע ח"ג ס' שפג ס"ג.  
**כט** רמב"ם שם הל' ה"ג. מור וש"ע שם ס"א.  
**ל** ב"ק ה', א. מרדכי שם רמז קטו.  
**לא** רש"י שם ד"ה מוסר.  
**לב** ב"ק קדו, א.  
**לג** רמב"ם שם ה"ט. מור וש"ע שם ס"ג. וראה ברייתא ר"ה י, א.  
**לד** רמב"ם שם. מור וש"ע שם.  
**לה** גיטין דף ז, ד. רמב"ם שם. מור וש"ע שם. וכן אסור להכותו, כדלעיל הל' נזקי גו'ג' ס"ב. וכן אסור להכותו, כדלקמן הל' נזקי גו'ג' ס"ב.

---

**לו** ראה נשין שם (מצעיר לי מונא).  
**לז** ראה רש"י שם ד"ה העומדים עליו (הרף ולמף).  
**לח** הרא"ש בתשובה כ"ל ז' ס"א א"ב. ב"י ס"ב שפג ס"ב. דמ"א ס"י שפג ס"ג. וראה לקמן ס"ח. וראה לעיל א"ח ס' קטו ס"ב (שאפשר בזה מיידי הירושלמי פאה פ"א ה"א, שמתיר למר להל' על בעלי מחלוקת).  
**לט** רמ"א שם (בנכרים השך ש"ק נב).  
**מ** עיני מחדכי פקד הגוזל רמז קצ"ג, דכתבתי גוונא בחובד פסור ומורה, ומסור נלמד מחובל, נ"ש.  
**מא** מהרי"ם מריזבורק בנימוקי (שכמון שלי' מהר"י וייל). ש"ד שם ס"ק מה.  
**מב** רב הונא סנהדרין דף תז, ב. מהר"ם מריזבורק שם.  
**מג** ראה לקמן הל' נזקי גו'ג' ס"ב (לענין להכותו).  
**מד** תשובת מהרי"ם מריזבורק, במדכ"י ב"ק רמז קצו, והגהות מיימוניות בתשובות מיימוניות לה' ניקוק ס' מו.  
**מה** ראה פתחי חושן הל' ניקוק פ"ד ס"ק נ.  
**מו** תשובת מהרי"ם מריזבורק, שבמדכ"י שם רמז קצ"ג, ובתנחות מיימוניות שם. וראה גם לקמן הל' נזקי גו'ג' ס"א.

# הלכות נזקי ממון

## כג

ז המוסר מותר להרגו<sup>10</sup> בכל מקום אפילו בזמן הזה<sup>11</sup> קודם שימסור אלא שאומר הרני מוסר פלגו בנופו או בממונו אפילו ממון קל התור עצמו למיתה ומתירין בו ואומרים לו אל תמסור אם העין פניו ואמר לא כי אמסרנו מצוה להרגו וכל הקודם זכה<sup>12</sup> לפי שהחולץ למסור ממון ישראל ביד נכרים הוא כרודף אחר נפשו למסרה להם<sup>13</sup> והרודף אחר חבריו להרגו ניתן להצילו בנפשו של ההורג<sup>14</sup>.

ואם אין פנאי להתרות בו אין צריך התראה<sup>15</sup>. ואם אפשר להצילו באחד מאיבריו כגון להתנדף לשונו או לסמות עינו אסור להרגו<sup>16</sup>:

ה עשה המוסר אשר זמם אסור להרגו. אלא אם כן הוחזק במסירות<sup>17</sup> ג' פעמים<sup>18</sup> שזה יהיה שמוע ימסור אחרים<sup>19</sup>.

ואסור לאבד ממנו של מסור<sup>20</sup> בדים<sup>21</sup> או על ידי מסירה לנכרים<sup>22</sup> אף על פי שמותר לאבד גופו שהרי ממנו ראוי לורשו<sup>23</sup>. אבל (ב) מותר לגרום לו הפסד ממון<sup>24</sup> שבין

### קונטרס אחרון

(ב) טור' בשם העיטור. ש"ך<sup>1</sup>.

עין שם<sup>2</sup> דלראיית רש"י<sup>3</sup> חייב לשלם נזקי ממנו בגרמי בעלמא<sup>4</sup> (וכן משמע בשלחן ערוך סוף סוף ד' ורמ"א וסמ"ג<sup>5</sup> שם, שעל האיבעיא<sup>6</sup> שממנה למד הר"ף<sup>7</sup> איסור<sup>8</sup> דין תפיסה<sup>9</sup>, מכלל

**נג** תשובת מהר"ם מרומנובורג, שבמדרכי ובתשובות מימנות שם. רמ"א שם.  
**נד** דחב"ט שם ה"א. מור וש"ע שם מ"א.  
**נה** ב"י מוס"י שפה, בשם מהר"ם מרומנובורג. ש"ך שם מ"ק ג. וראה גם לקמן הל' נקי גז"ל מ"א.  
**נו** רמב"ם שם. מור וש"ע שם. וראה גם לקמן שם (מותרת בכל אדם, מפני שהוא כרודף).  
**נז** ב"ק ק"ט. א. רמב"ם שם. מור וש"ע שם מ"ג.  
**נח** נגרא שם.  
**נט** דש"ל ביש"ש ב"ק פ"י מוס"י ג ש"ך שם מ"ק כב.  
**ס** נגרא שם. רמב"ם שם. מור וש"ע שם. וראה גם לעיל י"ד הל' רבית מע"ח.  
**סא** מור שם מ"א. בשם בעל העיטור. ש"ת מהר"י וויל"י ס' קם. ש"ך שם.

**מז** ע"ז כ"ו, ר"ע"ב (מורידין ולא מעלין). ב"ק ק"ש, א ורש"י שם ד"ה תור. רמב"ם הל' חובל ומוק פ"ח הל' מור וש"ע מ' שפה מ"י.  
**מח** ראה אגרי תקב אתר לו.  
**מט** דחב"ט שם מור וש"ע שם. וראה גם ב"ק ק"ז, א.  
**נ** תשובת מהר"ם מרומנובורג, שבמדרכי ב"ק רנו ק"ה, ובתשובות מימנות שם (ע"פ ב"ק שם: כון שפגל ביד עובד כוכבים כו'). רמב"ן ב"מ ע"א, ב ד"ה תעד בענין רבית (הובא לעיל הל' נקי ממון ק"א מ"ק ב). ש"ת הרא"ש כלל ז' מ"א. ונמוק יוסף ב"מ פ"ה (כב, ר"ע"ב). מ"נע שם מ"ק כט. וראה גם ק"א מ"ק ב (ד"ה ע"ן שם). לקמן הל' נקי גז"ל מ"ה.  
**נא** מהרד"ן ע"ג, א. רמב"ם הל' רועה פ"א ה"ו. מור וש"ע מ' חבה מ"א.  
**נב** מ"מ הל' חובל ומוק פ"ח הל' רמ"א מ' שפה מ"י.

### ציונים לקונטרס אחרון

שפת ס"ב), ובמסור קי"ל שגרמא מותר ולמסור ממנו אסור (כאן בפנים) וחייב (רמ"א ס"י שפת ס"ט), ומזה לומר כאן שכי"ה גם בגרמי (ראה ישיש שם, שגם גרמי מותר במסור, ואילו המוסר ממנו נרע בגרמי), ושכי"ה באבירה שצריך להחזירו לו (כולקמן בהמשך).  
**יב** ס"ק כא.  
**יג** ב"ק ס, א; אם עשו תקנת גזול במסור (כי היכי דתקני רבנן לגזול לישבע כמה גזלו ויטול, רש"י), דמשחבע ושקיל או לא.  
**יד** (מ, א).  
**טו** לאבד ממון ביד.  
**טז** ש"ע, רמ"א וסמ"ע שם.  
**יז** אם מועלת תפיסת הנמסר דמשחבע ושקיל.

ז ס"י שפת ס"א,  
**ח** שם ס"ק כב.  
**ט** עתה בא להוכיח רעה הא' דלקמן בפנים (במוסגר), שצריך להחזיר אבירת המסור שהגיעה לידו, כיון שהוא ככלל אידך אוניו כמומר לכל התורה (רע"ל הל' מציאה ס"ט).  
**י** ביש"ש ב"ק פ"י סוס"י ג הוכיח מתשובת מהר"ם מרומנובורג שבמדרכי (רמז קצה) שאף שמותר לגרום לו הפסד ממון, מ"מ אסור למסור ממנו (כמובא כאן בפנים), ומזה הוכיח הש"ך שם שהמסור ממנו חייב לשלם לו מה שהפסידו (כמו בתשובת מהר"ם שם).  
**יא** דקיי"ל גרמא פטור (רמ"א ס"י שפו ס"ג) אבל אסור (כלעיל ס"א), וגרמי חייב (טור וש"ע ס"י שפו ס"א), וכן המוסר ממון חבריו (טור וש"ע ס"י

שגופו מופקר כל שכן ממונו<sup>30</sup> ואין צורך לומר שאינו צריך להגביה אבירתו להשיבה לו<sup>31</sup>.  
 ונכלל מקום אסור ליטול ממונו לעצמו<sup>32</sup> (אפילו אבירתו שהגיעה לידו הואיל וראוי

קונטרס אחרון

שגם בדיעבד מוציאים מידו<sup>33</sup>. ואין לומר משום דבאיסורא אתא ליריה<sup>34</sup>, דהא בסי' רפ"ג ס"ב בהג"ח<sup>35</sup> (עיין במ"ש ריש הלכות מציאה<sup>36</sup> דכל מציאה דמאי לפקרין<sup>37</sup>) אתא לידו בהתיא<sup>38</sup> ואפילו הכי חלק שם הש"ך<sup>39</sup>. ועוד, דגם מציאה עושה איסור בהגבהתה לעצמו לפני יאוש<sup>40</sup>, אם כן כל שכן שחייב להחזיר אבדתו שהיא בעין. ולא מפטר משום דלאו אחיך הוא<sup>41</sup>, שאם כן גם בניזקין ליפטר, ודעוה כתיב בהו<sup>42</sup> אפילו בנזקים שבידיים<sup>43</sup>, כל שכן בגרמא בעלמא<sup>44</sup>. אלא דמותר לאבד ממונו בגרמא אחרת<sup>45</sup>, שלא יאה חמור מגופו<sup>46</sup>, דמהאי טעמא איכא מאן דאמר<sup>47</sup> דשרי אפילו ביד, ואיך<sup>48</sup> לא פליג עליה אלא לאבדו ביד אבל באובד מעצמו לא פליג<sup>49</sup>. ואפילו בדיעבד מיחייב אם חוץ ביד משום דמיקרי אחיך כמ"ש לעיל, אלא דרודף הוא<sup>50</sup> עיין גימוקי יוסף ר"פ איהו נשך<sup>51</sup>, וברורף לא פטרו<sup>52</sup> אלא הגרפה והרודף אחר הרודף<sup>53</sup> ולא שאר כל אדם<sup>54</sup>, ודו"ק.  
 ואזיל ור"ש לשיטתו<sup>55</sup> שבפרק קמא דתולין<sup>56</sup> מכשיר שחיטת מסור מכלל דבר זביחה הוא<sup>57</sup>, ולא כמותר לכל התורה<sup>58</sup>, כדעת ריא"ז בשלטי גבורים שם<sup>59</sup> והרמב"ם<sup>60</sup> ורש"י בפרק השולח<sup>61</sup> כמ"ש הר"ן שם<sup>62</sup>, אלא כמ"ש הר"ן בשם אחרים<sup>63</sup>. וכן דעת הרמב"ן<sup>64</sup> גימוקי יוסף ר"פ איהו נשך<sup>65</sup>

סג ולא נרע מנרס הפסד ממונ.  
 סד ישיש שם. ש"ך שם ס"ב.

סב ב"ק שם (לפ"ד קמא). ונתבאר בקו"א ס"ב ב (ד"ה עיין שם) שגם מ"ד בורא מודה בהו. וראה גם לעיל שם ס"ג.

ציונים לקונטרס אחרון

כיריים,  
 לד דמותר מטעם דלא יאה חמיר מגופו. וכן נתבאר כגון בפנים.  
 לה הטעם שמוהר להרגו, כיון דרודף הוא. כרלעיל בפנים ס"ה, ורש"י.  
 לו אצ"ל: בפרק איהו נשך (מב, רע"ב), בשם הרמב"ן (דלקמן בסמוך), שגם המסור נקרא אחיך, אלא שמוהר להרגו מפני שהוא רודף.  
 לו את השיבור כליו של רודף.  
 לח סנהדרין ע"א, רמב"ם הל' חובל וזוקף פ"ח הוי"צ היריד, טור ושו"ע סי' שפ ס"ג, משום שזה נעשה תוך כדי הצלה מיד הרודף.  
 לט ששיבו כליו של רודף חייבים, שלא נעשה תוך כדי הצלה מיד הרודף.  
 מ שהובא לעיל, שלרעה המוסר ממונו של מסור חייב לשלם לו מה שהפסידו, והמגביה מציאתו צריך להחזיר לו.  
 מא ס"ו.  
 מב כדעת השו"ע הו"ד סי' קטז ס"ה, ודעה הב' שברמ"א שם ס"ב ס"ט. וראה גם לעיל איח"ס סי' לט קו"א ס"ק א.  
 מג ששחיטתו אסורה, כרלעיל ויר"ד סי' ב ס"ה.  
 מד חולק ד, א.  
 מה הל' תפילין פ"א הו"ג.  
 מז מה, ב ר"ה מוה"ר.  
 מז (ב, ב) ד"ה ספר, שהיא רעה הא' דלעיל איח"ס סי' לט ס"א.  
 מח דמראוייחא איתנהו בקשייה. שהיא דעה הב' דלעיל שם.  
 מט בחירושי בי"מ ע"א, ב ד"ה ועוד בענין ריבית.  
 נ אצ"ל: בפרק איהו נשך (מב, רע"ב).

יח לולי האיכתיב אי משתבע ושקיל, לכל הרעות היו מוציאים מידו מה שסתם. וכן צריך להחזיר אבירת המסור שהגיעה לידו.  
 יט שלכן מציאתו מידו כשתפס, משא"כ באבירת המסור שהגיעה לידו.  
 כ מומר שהפקיד ממונו ביד ישראלים.  
 כא סעף א.  
 כב כשמגביה על דעת להחזירה לכלעיל.  
 כג שהיו הפקידו בידו.  
 כד סק"ב, שלפי מה דקו"א ממונ מסור אסור לאבד בידו, צריכים להחזיר. וכ"ה באבירת המסור שהגיעה לידו.  
 כה כמבואר לעיל שם. ואם כן באיסורא אתא ליריה, כו עתה בא להוכיח שלרעה זו גם המסור נקרא אחיך (שלא כיון המומר לכל התורה, דלעיל שם ס"ט), וכדלקמן בסמוך בשם הנמוקי יוסף והרמב"ן, ולכן צריך להחזיר אבירתו.  
 כז שמת בא, לה (וכי יגוף שור איש את שור רעהו). ב"ק לח, רע"א.  
 כח ראה רמב"ם הל' שכירות פ"ב ה"א"ג (ששומר תגם בנכסי גוים חייב בפשיעה שהוא כמזוקף בירום), טור ושו"ע סי' שא ס"א. לעיל איח"ס סי' תמא ס"ה, וקו"א סי' תמ ס"ק ה. נעם אליעזר סי' יט.  
 כט כשהמסור מטר ממונו של המסור היה צריך ליפטר מכל שכן, אלא וראי גם הוא בכלל אחיך ורעהו (לרעה זו).  
 ל שגם לרעה זו מותר לגרום לו הפסד ממונ, כמבואר כגון בפנים.  
 לא שמוהר לאבד גופו בריים, כרלעיל בפנים ס"ז.  
 לב דעה הא' בב"ק קטז, א.  
 לג לרעה הב' בגמרא שם (שאושרת לאבד ממונ מסור

# הלכות נזקי ממון

## קבה

לירושלמי<sup>טו</sup>, ויש אומרים שהמסור דינו כמומר לכל התורה<sup>טז</sup> ואם מצא אבירתו היא שלו ואסור להחזירה לו<sup>טז</sup> כמו שאסור להחזיר לנכרי לפי שאינה בכלל אבירת אחר<sup>טז</sup>, וירא שמים ויצא ידו שניהם ולא יגיבה מציאתו כלל<sup>טז</sup>:

מ ומי שהוחזק במסירות ונראה שאין דבריו נשמעים רק מחמת עשרו וכשעני לא יהיו דבריו נשמעים מותר לאבד ממנו או למסרו לנכרים שהרי בזה מציל אחרים ממסירותו<sup>טז</sup>:

י נכרי אגס שאגס ישראל להראות לו ממון חבירו ואפילו אונסו להביא לו ממון חבירו אם יש חשש סכנה לגופו אם לא ישמע לו אין לך דבר שעומד בפני פיקוח נפש ורשאי להציל נפשו בממנו של חבירו<sup>טז</sup> רק שימול על דעת לשלם<sup>טז</sup> על פי בית דין שיורו לו אם חייב לשלם<sup>טז</sup>, אבל אם אין חשש סכנה לגוף ונפש אלא אונס ממון<sup>טז</sup> אינו רשאי להציל ממנו בממון חבירו<sup>טז</sup> אפילו על דעת לשלם כמו שנתבאר בהלכות גולה<sup>טז</sup>.

במה דברים אמורים כשממון חבירו שאונסו עליו האגס אינו תחת ידו אבל אם מסרו חבירו בידו לשמרו וידע בו האגס ואונסו ליתן לו אינו חייב להציל ממון חבירו אלא על דרך שנתבאר בהלכות מציאה<sup>טז</sup> כי על דעת כן קבלו מן הסתם<sup>טז</sup>:

### קונטרס אחרון

דמסור מיקרי אחיך ע"ש<sup>טז</sup>, ואם כן כל שכן דמקרי בר זביחה<sup>טז</sup>, דהא מומר לדבר אחד לא מקרי אחיך לראש<sup>טז</sup> בסמ"ג<sup>טז</sup> וטור ושלחן ערוך י"ד סי' רנ"א<sup>טז</sup> ואפילו הכי בר זביחה הוא יי<sup>טז</sup>, והלכך להשיי ורמב"ם ורי"ד<sup>טז</sup> כל שכן דלא מיקרי אחיך, וכן דעת הגהות אשר"י<sup>טז</sup>:

**א** רמב"ן במדקחות ב"ק גג, א. ונמוקי יוסף פ"י דב"ק (גג, ב). וראה גם לעיל הל' גולה ס"ב.  
**ב** ראה גם לעיל שם.  
**ג** עג שתלוי במחלוקת הפוסקים, לדעת הרמב"ם שם הל' ומור וש"ע שם ס"ד חייב לשלם, ואילו לדעת הראב"ד בהשגות שם ונמוקי יוסף שם וש"ך שם ס"ק כד פמור מלשם.  
**ד** ראה העי"ב קפ"ג ע' יג.  
**ה** רמ"א שם ס"ב, וראה גם לעיל הל' הלוואה ס"ב.  
**ו** עו סעף ב.  
**ז** עז סעף לג.  
**ח** ראה ב"ק ק"ה, ב ותוס' שם ד"ה ואי (שלדעת כן הפקדוהו), ר"ש שם פ"י ס"י כח, רמב"ן שם (שנ"מ) כן הפקד וע"מ כן קובל).

**ס** תוס' ע"ג כ, ב סמ"ח או (שנסתפק). הובא בש"ך שם ס"ק סב, ונתבאר בק"א ס"ק ב.  
**סו** ושיי נשמן גה, ב ד"ה מומר, רמב"ם הל' תפילין פ"א הל' ג, שלמי נזרים תלין ד, א בשם ר"א, הגהות אשר"י ב"מ ספ"ב, דעת הא' שברמ"א ב"י ד' ס"ב ב ס"ג, ונתבאר בק"א שם (ד"ה ואילו), וא"כ כשם שנומרי לכל התורה אמור להחזיר לו אבירתו (כדלעיל הל' מציאה ס"ש), כן גם מסור אם מצא כ"י.  
**סז** תוס' שם (באופן הא' של המסק): לא איתרבי אצל אבדה). הגהות אשר"י שם (אין נכריזין על אבדתו). ש"ך שם ס"ק סב, ונתבאר בק"א שם, שם, ש"ח לדעת המזכירים שהגומר כנומרי.  
**סח** כדלעיל הל' מציאה ס"ח, וש"נ.  
**סט** ראה אגרי יעקב ביאורים ד"ה ויש.  
**ע** ש"ך ט"ו פנח"ט ס"ק סב.

### ציונים לקונטרס אחרון

הוי בר זביחה (מאשר אחיך),  
גז מ"ע קסב,  
גז סעף א (אינו חייב להחזירו ולהלוותו), רמ"א שם  
ס"ב (אינו חייב לפרותו), לקמן שם (אינו חייב להוציא ממון על הצלתו),  
גז כדלעיל י"ד סי' ב ס"י, וקריא שם סק"ג,  
גז דס"ל דמסור הוי כמומר לכל התורה כולה,  
גז ב"מ סופ"ב, והיא דעה חב' שבכפניו כאן,

גא ראה גם לקמן הל' נזקי ממון קריא סק"ג,  
גב אף שהרמב"ן לא מייירי ברין בר זביחה, והרש"י וסיתנו לא מייירי ברין אחיך, מ"מ יש להוכיח שהרמב"ן סובר שהוא אחיך ומכ"ש שהוא בר זביחה, והרש"י וסיתנו סובר שאינו בר זביחה ומכ"ש שאינו אחיך, דהא מומר כ"י,  
גג ויראים ס"י קנ"ג, שהיא דעה הא' דלקמן הל' נזקי גריד סיח וראה לקמן שם קריא ס"ק ג, שהרמב"ן בודאי לא ס"ל בהר"א, מ"מ לומדים מהר"א, דטפי

## הלכות נזקי ממון

קכו

**יא** אסור לעמוד על שדה חבירו להסתכל בה בשעה שהיא עומדת בקמותיה<sup>90</sup> שלא יזקנה בעין רעה<sup>91</sup> (ואין צריך לומר שאסור להסתכל בחבירו בענין שיש לחוש שיוקנו בעין רעה<sup>92</sup>).

ואפילו בעסקיו ומעשיו של חבירו שאין בהם חשש הזיק עין אם עושה בביתו וברשותו אסור לראות שלא מדעתו<sup>93</sup> כי שמא אינו חפץ שידעו ממעשיו ומעסקיו<sup>94</sup>.

לפיכך שנים שדרים בחצר אחת והם עניים שאין ידם משגת לבנות כותל באמצע החצר להלקה לשנים שלא יראה אחד במעשיו ועסקיו של חבירו שמשתמש בחצר אם יכולים לקבל מן הצדקה כדי לעשות מהיצה קלה ביניהם עושים ואם לאו צריכים לזהר בכל מה שאפשר שלא להסתכל זה בתשמישיו של זה בחצר<sup>95</sup>.

ואין צריך לומר שאסור לאחר להסתכל לחצר חבירו לראות בעסקיו ואין צריך לומר לביתו<sup>96</sup> שלא מדעתו ורצונו ואפילו רואהו ושותק לו שמא מתבייש לומר לו<sup>97</sup> ואפילו נתן לו חבירו רשות לפתוח חלון לחצרו לא נתנה לו אלא לאורה אבל אסור לו לעמוד בחלון לראות בחצר חבירו<sup>98</sup>:

**יב** ולפיכך אסור לפתוח פתח כנגד פתח וחלון כנגד חלון<sup>99</sup> שלא יראה אחד מעשיו של חבירו ואפילו עושהם מתרצים יש אוסרים<sup>100</sup> שאין זו מדת צניעות<sup>101</sup> שיראה זה תשמישיו של זה כל היום ואמרו חכמים<sup>102</sup> וישא בלעם את עיניו וירא את ישראל שוכן לשבטיו<sup>103</sup> ראה שאין פתחי אלהים מכוונים זה כנגד זה אמר ראויים הללו שתשרה עליהם שכינה. ואפילו רשות הרבים מפסקת ביניהם אסורים לפתוח חלון כנגד חלון אם החלונות גבוהות שאין בני רשות הרבים יכולין לראות בהן<sup>104</sup> דרך הילוכם<sup>105</sup> וקרקעות בתיהם הן גבוהות מקרקע רשות הרבים שהם יכולים לראות בהם אבל אם בני רשות הרבים יכולים לראות בהן דרך הילוכם אין לחוש אפילו בחלון נגד חלון שהרי סוף סוף צריך להיות צננע בתשמישיו מפני בני רשות הרבים<sup>106</sup> העוברים שם כל היום ואין צריך לומר בפתח כנגד פתח שהם נמוכים יותר:

**יג** יש אומרים<sup>107</sup> שצריך אדם לזהר מלעמוד כנגד (פתח) בית חבירו או חצירו ולראות בו אפילו ראה קלה שאינו מתכוין כלל להסתכל<sup>108</sup> לידע עסקיו של חבירו אלא יחזור פניו

**עט** ב"מ ק"ג א. ב"ב ב. ב. מור וש"ע ס' שעח ס"ח.  
**פ** רד"י ב"ב שם ד"ה אסור.  
**פא** מור ומ"ע שם, לפירוש סמ"ע שם ס"ק ד (דמיוורו ענין רעה).

**פב** גמרא ב"ב שם (ב' לישנות אם הזיק ראה שמתה הזיק, כמקום שאין בו מנוח עין רעה). ד"א"ש שם פ"א ס' א (דק"ל חזק ראה שמתה הזיק). מור רמ"י קנו.

**פג** רד"י שם ד"ה ומעמא דרצי.  
**פד** טור ס' קנו ס"ח, בשם הר"י ברעלוגי. רמ"א שם ס"ג. סמ"ע שם ס"ק יא (אם יכולים ליקח מן הצדקה כו.). וש"ך שם ס"ק ג.

**פה** נמוקי יוסף ב"ב (לב, א) דיבור האי. דמ"א ס"י קנ"ד ס"ג. וראה סמ"ע שם סוף ס"ק ד.

**פו** סמ"ע ס"י שם ס"ק ד (שמא לא יעשה עסקיו בחצר מכה שבשו מנוג).  
**פז** השב"א בתשובה ח"ב סוף"א א. דמ"א ס"י קנ"ד ס"ג.

**פח** משנה ב"ב [ט], א. רמב"ם הל' שכנים פ"ה הל' פ"ט יד רמ"ה שם ס' רפ (דלא מירי דמשתריא במתילה הא). טור וש"ע ס' קנ"ד ס"ג.  
**צ** רמב"ם שם ד"ה חלון. יד רמ"ה שם. עיין שם בסמ"ע ס"ק י.

**צא** רבי יוחנן גמרא שם.  
**צב** כמב"ר כד, ב.

**צג** רמב"ן דרשב"א ב"ב שם. שו"ת רשב"א ח"א ס' התקף, וד"ב ס' קעה. וכדאמרינן בגמרא שם ג, ב (שני בתים כשני צדי ה'ר').

**צד** טור שם בשם הרמב"ן. ד"ח שם בשם הרשב"א.  
**צה** גמרא שם.

**צו** נמוקי יוסף ב"ב ס"ג (לב, רע"א). דמ"א שם ס' קנ"ד סוף ס"ג.

**צז** סמ"ע שם ס"ק יב.

# הלכות נזקי ממון

## קבו

כשיעמוד כנגד (פתח) ביתו או חצירו של חבירו כדי שלא יחשדהו חבירו שמתכוין להסתכל לידע נסקו ויהיה נתפס כנגב כיון שאין לו מענה למה הוא מסתכל (שאף בני רשות הרבים אינם רשאים לעמוד ולהסתכל אלא כשרואים ראייה קלה דרך הילוכם אין לחוש<sup>13</sup> שהרי מזה אין יכול להזהר וצריך להיות צנוע בתשמישו<sup>14</sup> שראיה קלה בהם קשה עליו):

יד אסור להזיק ממון חבירו או לגרום לו נזק<sup>15</sup> אפילו כשמשתמש בתוך שלו איזה תשמיש חצירו או וממנו נמשך נזק לשכנו הקרוב אל ביתו כגון מי שהיה כותל חבירו סמוך לחצרו לא ינהח בחצרו כל דבר שיש בו חמימות ומוציא הכל חם כגון סלעים שיוצא מהם אש וחבל ומלא וסיד וכיוצא בהם אלא אם כן הרחוק מכותל חבירו ג' מפחים<sup>16</sup> מפני שהחמימות מזקת לחומה<sup>17</sup> וכן צריך להרחיק ממנו ג' מפחים כל דבר שיש בו לחות כגון חול לח<sup>18</sup> ואפילו הוא כותל של אבנים ולא של לבנים<sup>19</sup>.

וכן אסור לשפוך מים<sup>20</sup> אפילו דרך מקרה<sup>21</sup> בפחות מג' מפחים סמוך לכותלו ולכן צנור המקלה מים מן הגג צריך להרחיק<sup>22</sup> בענין שיפלו המים ברחוק ג' מפחים מכותל חבירו אף על פי שאינו מקלה אלא בימות הגשמים ויש מתירים<sup>23</sup> במים שאינם קבועים כגון לשפוך שופכין בפחות מג' מפחים סמוך לכותל חבירו אם אין שם גומא<sup>24</sup> מפני שהם כלים לאלתר ולא אסרו אלא כחול שהלחות שבו אינו מתייבש במהרה<sup>25</sup> וראו שמים יחמיד לעצמו כסברא הראשונה:

מן ולדברי הכל<sup>26</sup> אסור לשפוך עביט של מי רגלים בפחות מג' מפחים סמוך לכותל חבירו<sup>27</sup> ואפילו הוא כותל אבנים<sup>28</sup>.

אבל להשתין סמוך לכותל חבירו דיו שורחק מפח אם הוא של אבנים<sup>29</sup> ואם היו האבנים צחיח סלע משתין בצדו בלא הרחק<sup>30</sup> (4) (ואפילו על גבי הכותל עצמו<sup>31</sup>) אבל אם

### קונטרס אחרון

(2) עיין תוס' ד"ה ותיובתא<sup>32</sup> ובקרא כתיב בקיר. ואף הרמב"ם<sup>33</sup> יש לומר דסבירא ליה הכי.

- צח** כדלעיל סי"ב.
- צט** להזהר בתשמיש כזה שראיה כזו.
- ק** כדלעיל סי"א וש"נ.
- קא** משנה ב"ב יז, א ופרש"י שם ד"ה הסלעים. מור וש"ע
- קב** ר"ש וסמ"ע שם.
- קג** בדרייתא ונגרית שם יט, א ופרש"י ד"ה במתנה. מור וש"ע שם.
- קד** ח"ח הל' שכנים פ"ט הל' נמוקי יוסף (ג, א) ד"ה צונמא. וז"ל כתיב שם פ"ט בשם הרמב"ם ורבנו יונה (בשאר הירחוקות). ש"ך שם פ"ט ג.
- קה** ונגרית שם (ותיסק ליה משום מלא).
- קו** מודקי שם רמז הקוב בשם מר"מ (ענין שם בראיה שהביא חרעית, במשנה שם יז, סמ"א (מרחוקין את הוריעים), ומקשה בנגרית שם יז, סמ"א: ותיסק ליה משום מלא, וכתב בהרדכי אלמא כיון צריך להשתות א"ע"ג דלא
- קכ** עיניו מוא תדיר יש להרחיק.
- קכא** רמ"א שם פ"ט.
- קכב** ח"ח שם הל' נמוקי יוסף שם בשם רבנו יונה. רמ"א שם בשם יש חולקין. וראה העילב' תשנ"ז ע' 70.
- קכג** רמב"ם שם (בני רגלים).
- קכד** ק"י מ"ט שם. נמוקי יוסף שם.
- קכה** ק"א רמ"א סי' קנה ס"ג.
- קכו** משנה ב"ב יז, א (מי רגלים) ונגרית יז, ב (כשופכין) ורש"י שם ד"ה כשופכין (עביט מלא). רמ"א שם סי' וס"ז (מי רגלים).
- קכז** ח"ח הל' שכנים פ"ט הל' נמוקי יוסף (ג, א) ד"ה צונמא. סמ"ע שם פ"ט כא. וכדלעיל סי"ד.
- קכח** בדרייתא שם יט, ב. מור וש"ע שם פ"ט.
- קכט** כרייתא שם (צונמא) קפ"ד ח"ח רמב"ם הל' שכנים פ"ט הל' (ראה בדק הבית שם פ"ט). ש"ע שם.
- קכו** ראה ק"א פ"ט ג.

### צינונים לקונטרס אחרון

- נט ב"ב יט, ב
- ס שמה שאמר רבה בר בר תנאי: מותר לאדם להשתין מים בצד כותלו של חבירו רמתיב והכרתי לאחאב
- משתין בקיר, היה אפשר לפרש דמירוי בסלע (אלא שנגרית מדבריו שאינו מחלק, ולכן נחלו רבינו).
- סא הל' שכנים פ"ט הל' משתין בצדו בלא הרחק.





# הלכות נזקי ממון

## קמט

וכן העושה בית הכסא <sup>קפז</sup> קבוע <sup>קפח</sup> בחצרו צריך לעשות בענין שלא יגיע הריח לשכנו או לבני רשות הרבים <sup>קפג</sup>.

וכן צריך לזהר שלא יגיע להם עשן <sup>קפו</sup> על ידי רוח מצויה <sup>קפז</sup> מתנור וכירים שלו <sup>קפס</sup>.

ואם יש לשכנו חולי הראש ומוזק לו קול הבאה לא יכתוש ריפות וכיוצא בהן מדברים שקול הכאתם מניע לבית שכנו ומוזק לו <sup>קפז</sup>:

יח וכן לא יעשה בחצרו מלאכה שיש בה אבק ועפר <sup>קפח</sup> בענין שררה מצויה מולך האבק <sup>קפז</sup> לשכנו או לבני רשות הרבים <sup>קפג</sup> ויזיק להם.

וכן בכל כיוצא בזה צריך לזהר שלא לגרום נזק ממעשיו לשכנו או לבני רשות הרבים אלא אם כן מוחל לו שכנו <sup>קפז</sup> ושתוקה היא כמחילה <sup>קפז</sup> מן הסתם אלא אם כן דוע שאינו מוחל בלב שלם <sup>קפז</sup> ומחילה ומתנה שאינה בלב שלם אינה כלום <sup>קפז</sup>.

וגוף של בני רשות הרבים אין יכולת למהול <sup>קפז</sup> אלא ביד ז' טובי העיר כמעמד אנשי העיר <sup>קפז</sup> אם מוחלים בפירוש ואין עוכרי דרכים ויצאי ובאי דרך עירם יכולים לעכב עליהם או שפמט המנהג לעשות כן כל מי שרוצה שהרי זה כאילו מוחלים כל אנשי העיר כולם בפירוש <sup>קפז</sup> כדי שיוכל כל אחד לעשות כן כשיצטרך לזה הוא או בנו אחריו <sup>קפז</sup>:

יט לפיכך מותר להציא וזיון וגוזמראות מתקרת הבית לרשות הרבים <sup>קפז</sup> אפילו אינן גבודים למעלה מגמול ורוכבו <sup>קפז</sup> שנמצא מונע את הרוכב גמל מלעבור ברשות הרבים אצל ביתו שלא כרז <sup>קפז</sup> ועוד שנשפכין שופכין מן הויז לאמצע הדרך <sup>קפז</sup> לפי שכן נהגו וכולם מוחלים על זה.

וכן מותר לעשות הלל תחת רשות הרבים <sup>קפז</sup> בחפירת כיב ששופכי הבית ומוימי גשמים מקלחים בו ומכסהו <sup>קפז</sup> ועל כיסויו הוא קרקע רשות הרבים אף על פי שמן הדיון אסור לעשות כן <sup>קפז</sup> מן יפחת הכיסוי <sup>קפז</sup> באורך הימים <sup>קפז</sup> הואיל וכבר נהגו לעשות כן הרי כולם מוחלים על זה ועוד שרשות הרבים היא של אדוני הארץ והוא מסרה מן הסתם לבני העיר לעשות בה כרצונם ומנהגם <sup>קפז</sup>.

**קלז** רב וביד בנחרא שם כג, רע"א. מור וש"ע סי' קנה סל"ח.

**קלז** רב"מ ה"ל שבנים פ"א ה"א. ש"ע שם סל"ד. קלו משמעת הנגרא שם סע"א.

**קלז** רב מרי כנגרא שם. מור וש"ע שם סל"ז.

**קלח** מור וש"ע שם.

**קלט** ש"ד שם ס"ק ז', ברעת המור וש"ע שם.

**קמ** רבי"ש בתשובת סי' קנ"ג. רמ"א שם סוס"ז.

**קמא** נחרא ז"ב כ"ד, מע"כ. רב"מ שם. ש"ע שם.

**קמב** נחרא שם כ"ו, א' (היינו אורה ורוח מביעתה). רב"מ שם. ש"ע שם. וראת תוס' שם ד"ה יקא.

**קמג** ראה נגרא שם (ומקא אוני').

**קמד** ראה נגרא שם כג, סע"א (אחולה אחיל נבה). שם ס, א' (בני מנזאה מולין בבאי).

**קמה** רב"מ שם ה"ד. ש"ע ורמ"א שם סל"ח.

**קמו** ראה רב"מ שם וש"ע שם סל"ז שבני אבק עשן וריח אין לו חוקה, ואפילו שתק כבה שנים הרי זה חרר וכפול להרחיק.

**קמז** סע"ע סי' רחב ס"א א' (לענין מתנה).

**קמח** שם כג, סע"א. שם ס, א'.

**קמט** תוס' שם ד"ה אחולה.

**קנ** ש"ת הרשב"א ח"ב סי' רצ"ב, הובא בב"י סי' תי"ז ס"ב.

וראה גם לעיל סי' (בבוסטר).

**קנא** סע"ע סי' ת"ח ס"ג.

**קנב** ש"ת הרשב"א ח"ב סי' רצ"ב. רמ"א סי' ת"ח ס"א.

**קנג** דאילו למעלה מגמול ורוכבו מותר. ר"ף ז"ב (זב, ב).

**קנד** רב"מ ה"ל נזקי ממון פ"ב ה"ד. מור וש"ע סי' ת"ז ס"ב.

**קנה** רמ"א סי' קנה סכ"ז.

**קנז** משנה ז"ב פ, ט, א. מור וש"ע סי' ת"ח ס"ב.

**קנח** ש"ת הרשב"ש סי' תנה. רמ"א סי' קנה סכ"ז. ואו אמר אף אם הויז הוא למעלה מגמול ורוכבו (רבי"ש שם).

**קנז** רשב"א שם. רמ"א סי' ת"ח ס"א.

**קנז** רשב"א שם.

**קנח** משנה שם. מור וש"ע שם. וראה לעיל א"ח סי' שנו ס"א וס"ח.

**קנט** נגרא שם.

**קס** רב"מ כ"ה רמשניות ז"ב סופ"ג.

**קסא** רשב"א שם. רמ"א שם. וראה לעיל ה"ל הפקר ס"ג, וש"ע.

וביב שאינו עמוק ג' מפחים מותר לחפור ברשות הרבים מן הדין קסב ואין צריך לכסותו כלל שכל פחות מג' מפחים הוא כלבוד ואינו נקרא חלל כלל קסג;

ב אין שורין מיט ברשות הרבים קסד להשהותו שם זמן רב קסה אבל גובלים שם מיט קסו לצורך בנין קסז לבנות מיד קסח אבל לא לעשות ממנו לבנים קסט;

בא הבונה ברשות הרבים כשמכין האבנים אסור להשהותן שם אלא מביא ובונה מיד קסז, ואסור לזרוק אבנים או דבר אחר מרשותו לרשות הרבים קסח שלא ישלכו בהם רבים קסב;

בב הנודר גדרו בקצוים סמוך לרשות הרבים צריך לצמצם שלא יצא קוץ לרשות הרבים מן יוץ קסג ומדת חסידות להצניע אדם קצויו ושאר כל דבר המוץ במקום שלא יבא מהם תקלה כגון שישליכם לנהר או ישרפם קסד;

בג כיב או מרתף שיש בו מים סרוחים אסור לשופכם ברשות הרבים בימות החמה קסה (ד) אלא על דעת לפנותם לאלתר קסו ובימות הגשמים מותר קסז אבל מי שופכן נקיים

## קונטרס אחרון

(ד) וצריך עיון ממשנה פ"ג דשביעית יג עיין שם ברי"ש טו, ורבי עקיבא סתימתאה הוא סו, ולא פליג עליה סתם מתניתין דבבא מציעא טו, ועל כרחק צריך לומר דובל שאני שיש לו דמים ולא חיישין שיפקירונו יג, ובפרט שכל עצמו מחזור עליו לובל שדותיו שלכך הוציאו מחצירו לרשות הרבים, עיין רש"י סח (והיאך ינתנו שם לזמן מרובה, פן יקיימנו אחר) טו, ועוד יש לומר, דאמרת משום הכי פריך י לימא כו, משום שלא בשעת הוצאת זבלים אסור להוציא כלל טז לרבי עקיבא

קעג ב"ק ד, א. מור וש"ע ט' תמו ס"א. וראה לעיל א"ח ס' שח סמ"ג (קין המונה כר"ד בשבת).

קעד ברייתא ונצרא שם. מור וש"ע ט' ס"ג. וראה גם לעיל א"ח ס' רס ס"ד.

קעה ברייתא ב"ק ו, א. מור וש"ע ט' תוב ס"ה. וראה לעיל א"ח ס' שט ס"ג.

קעז חדכי ב"ט רמו תמו בשם טר"ם. רמ"א ס' תד ס"ב. וכו"ל לקמן סכ"ד. וראה ק"א ס"ק ד (שאפשר הלה כרבי עקיבא שביעית ס"ג, שאף על דעת לפנותו לאיתר אסור).

קעז ברייתא שם. מור וש"ע ט' תוב ס"ה.

קסב חדכי ב"ט רמו תמו. רמ"א ס' תד ס"ב. מור וש"ע ט' תוב ס"ה.

קסג מונה בית קיח, ב. מור וש"ע ט' תז ס"ח.

קסה רש"י שם ד"ה אין מור וש"ע ט' שם.

קסז משנה שם. מור וש"ע ט' שם.

קסז מור וש"ע ט' שם.

קסח רש"י שם ד"ה גובלין.

קסט משנה שם. מור וש"ע ט' שם.

קע ט"ס בתוס' מור וש"ע ט' שם.

קעא ברייתא ב"ק ג, רע"ב מור וש"ע ט' תז ס"א.

קעב לבוש שם ס"א. וראה גם ברייתא שם.

## ציונים לקונטרס אחרון

(א) רש"י לר"ה כו' מה יעשה בעפר צובר ב"ה ומקנה דרבי רבי יהושע, רבי עקיבא אומר כו' צובר בתוך שדהו, וראה לקמן בפנים סכ"ה.

סד חיישין לחירי דילמא הרר ומיליך (וא"כ איך התיך כאן מרביץ רמו תמו בשם מהר"ם, וא"כ התיך בובל ר"ה בתוס' בי"מ ק"ח, ב ר"ה מחזורתא, ולא חיישו דילמא הרר ומיליך ולא יפתחו). וממשך לכאז בשני אופנים, לאסור עכ"פ כאן ובפער (אלא ש"מ"ם נפקס בפנים, כאן ובסכ"ד, כר"י ומהר"ם להתיך).

סד מגילה ב, א ורש"י ר"ה סתימתאה (הרבה סתם משנה סתם רבי שהן כר"י ר"ע).

סז קיח, ב (המוציא ובל לרשות הרבים המוציא מוציא והמזבל מובל), וברש"י שם ד"ה המוציא

סג משנה י: הבונה גדר בינו לר"ה כו' מה יעשה בעפר צובר ב"ה ומקנה דרבי רבי יהושע, רבי עקיבא אומר כו' צובר בתוך שדהו, וראה לקמן בפנים סכ"ה.

סד חיישין לחירי דילמא הרר ומיליך (וא"כ איך התיך כאן מרביץ רמו תמו בשם מהר"ם, וא"כ התיך בובל ר"ה בתוס' בי"מ ק"ח, ב ר"ה מחזורתא, ולא חיישו דילמא הרר ומיליך ולא יפתחו). וממשך לכאז בשני אופנים, לאסור עכ"פ כאן ובפער (אלא ש"מ"ם נפקס בפנים, כאן ובסכ"ד, כר"י ומהר"ם להתיך).

סד מגילה ב, א ורש"י ר"ה סתימתאה (הרבה סתם משנה סתם רבי שהן כר"י ר"ע).

סז קיח, ב (המוציא ובל לרשות הרבים המוציא מוציא והמזבל מובל), וברש"י שם ד"ה המוציא

הרבים וצוברו כל שלשים, ומקשים תוס' שם ד"ה מחזורתא); ואמאי לא משני מתני' שלא בשעת הוצאת זבלים.

עא וא"כ הא דתנן התם המוציא מוציא, בוראי מיורי בשעת הוצאת זבלים.

# הלכות נזקי ממון

## קלא

מותר לשופכם ברשות הרבים אפילו בימות החמה לפי שאין שוהין ומתעכבים כלל ברשות הרבים כמו הסרוחים ועכורים אלא יורדים מיד ממקום גבוה למקום נמוך <sup>קע"ט</sup>:

בד מותר להוציא את הובל והגללים לרשות הרבים בשעת הוצאת זבלים של כל אדם <sup>קע"ט</sup> אבל שלא בשעת הוצאת זבלים אסור אלא על דעת לפנותו לאלתר <sup>ק"ט</sup>:

בה החופר ברשות הרבים אפילו ברשות <sup>קצ"ט</sup> או אצל רשות הרבים לא יצבור העפר ברשות הרבים <sup>קצ"ט</sup> (בגובה ג' מפחים <sup>קצ"ט</sup>) אלא על דעת לפנותו לאלתר <sup>קצ"ט</sup>:

# הלכות נזקי גוף ונפש ודיניהם

דיני נזקי גוף ונפש ודיניהם וכו' ו"ז סעיפים:

א אסור לאדם להכות את חברו<sup>א</sup> ואם הכהו עובר בלא תעשה שנאמר<sup>ב</sup> והיה אם בן הכות הרשע וגו' ארבעים וכנו לא יוסיף פן יוסיף וגו' אם הקפידה תורה בהכאת רשע שלא להכותו יותר על רשעו קל וחומר בהכאת צדיק.

וכל המרים יד על חברו להכותו אף על פי שלא הכהו נקרא רשע<sup>ד</sup> שנאמר<sup>ה</sup> ויאמר לרשע למה תכה רעך למה הכית לא נאמר אלא למה תכה.

וכל מי שהכה חברו הרי הוא מוחרם ועומד כחרם הקדמונים ואין לצרפו למנן עשרה לכל רבר שבקרושה עד שיתירו לו בית דין החרם כשמקבל עליו לשמוע לדינם:

### קונטרס אחרון

סתמנתא, וגם ר' יהודה תלמידיה הוא <sup>ע"ב</sup> ולא פליג עליה. וכן כתב נמוקי יוסף בהדיא <sup>ע"ב</sup>. ובפרט למסקנא <sup>ע"ב</sup> דמתניתין דלא כר' יהודה <sup>ע"ב</sup>, יש לומר דמתניתין מיירי בשעת הוצאת זבלים, אבל שלא בשעת הוצאת זבלים אסור לגמרי כרבי עקיבא, דהלכתא כוותיה אפילו כנגד רבי<sup>ו</sup>. עיין כתובות דף פ"ד [ד] <sup>ע"ב</sup>:

כרבי עקיבא שביעות ספ"ג, שאף על דעת לפנותו לאלתר אמר.

- א מור ושוע' ס' תב ס"א. וראה גם לקמן ריש ס"ד.
- ב דברים ב', ביג. כתובות ל', רע"א ורש"י שם רמב"ם הל' הובל פ"ה ת"א (לא יוסף). מור ושוע' שם (פן יוסיף). וראה פרישה וסמ"ע שם ס"א.
- ג רמב"ם שם. מור ושוע' שם. וראה גם סנהדרין פה, א.
- ד ריש לקיש סנהדרין דף נח, ע"ב. רמב"ם שם ה"ב. מור ושוע' שם.
- ה שמות ב, יג.
- ו ריש לקיש שם. לביש שם ס"א.
- ז מהר"ם חידושי בנמוקי (שבמקום ש"ת מהר"י ווייל) ד"ה דין חרב. ור"א שם. סמ"ע שם ס"ד. וראה לעיל א"ח ס' נה ס"ד. ס' קצט ס"א.

קצח מרדכי שם. רמ"א ס' תרד ס"ב.

קעט רבי יהודה כרייתא בי"ח קי"ח, ב. מור ושוע' ס' תרד ס"ב.

קפ ר"י בתוס' שם ד"ה מהורחא. מרדכי ב"מ רמז תמו. טו' ורמ"א שם ס"ב. וראה ק"א ס"ק ד בתרין הב' (שאפשר הלכה כרבי עקיבא שביעות ספ"ג, שאף על דעת לפנותו לאלתר אמר).

קפא ראה לעיל ס"ב.

קפב רבי עקיבא כחשונה סוף פרק ג' דשבועות.

קפג עיין מרדכי סוף בבא מציעא (רמז רמז דמותר להפוך בור פחות מנ' מפחים. הובא לעיל מוק ס"א).

קפד ייתנו מביא בחרם כמשה נוח, א (עושה מקום לבלו עמול שלשה או בבור שלשה) ושם עומק וגובה שוין.

קפז כדלעיל סכ"ד. וראה ק"א ס"ק ד (שאפשר הלכה

### צייונים לקונטרס אחרון

- עו כ"ה בדפו"י (אפילו כנגד רבי יהושע רבו של ר"ע (ראה פסחים לט, ב), וראה כללי הפוסקים וההוראה כלל ו).
- עז ע"ב (הלכה כרבי עקיבא מחבריו ולא מרבו ומר סבו הלכה אפילו מרבו).

עב ראה יבמות ס, ב.  
עג ב"מ שם (עב, ב) ד"ה מתני', דשלא בשעת הוצאת זבלים אינו רשאי להוציא כלל.

עד כגמרא שם קי"ח, ב.  
עה א"כ בוראי יש לפסוק כרבי עקיבא, דשלא בשעת הוצאת זבלים אסור אפילו ע"ד לפנותם.